
M. J. CUENCA/J. M. CASTELLÀ

UNA CARACTERITZACIÓ COGNITIVA DE LES PREGUNTES CONFIRMATÒRIES (*QUESTION TAGS*)*

(*) Volem agrair els comentaris i la informació a Sebastián Bonilla, Joseph Hilferty, Manuel Pérez Saldanya i Franz Rainer. Aquesta investigació ha estat parcialment subvencionada per una beca al projecte d'investigació PS 91-0134. DGICYT.

(1) Notarem que la major part de les gramàtiques catalanes (cfr., per exemple, Badia, 1962, Fabra, 1918) ni tan sols esmenten les interjeccions. Fabra (1956: § 128) en dóna una mena de caracterització sintàctico-pragmàtica: diu que les interjeccions són equivalents de frase («actes d'expressió i comunicació complets», pàg. 107). Ruai (1975) les defineix com a part de l'oració que equival a una frase o oració exclamativa (1975: 8-9), i en dóna una llista, diferenciant les interjeccions pròpies i les impròpies (1975: 167-

1. Hi ha fenòmens lingüístics que han estat sistemàticament relegats a la categoria «d'anòmals», s'han considerat excepcions perquè no encaixaven en els motlles estrictes de les parts de l'oració i de les regles de combinació de mots generalment acceptades. El tema que ens ocupa n'és un exemple. Les preguntes confirmatòries (ang. *question tags*), i sobretot si són manifestades per interjeccions com a (1), han merescut molt poca atenció per part dels lingüistes.

- (1) a. M'acompanyaràs al metge, oi?
b. No li ho diràs, veritat?

Aquest «oblit» cal relacionar-lo amb la sort que han corregut les interjeccions en la història de l'estudi gramatical (cfr. Cuenca, e.p.). La categoria tradicional de la interjecció és un calaix de sastre tan desgavellat o més que l'adverbi, la categoria «calaix» per excel·lència, on, per cert, els grecs havien situat aquests elements com un subgrup. Les interjeccions són categories invariables que es caracteritzen pel fet que no es poden definir lèxicament, és a dir, no presenten un significat lèxic concret sinó que, d'acord amb la concepció tradicional, expressen «valors subjectius» (dolor, alegria, sorpresa, etc.), sovint difícilment concretables.

Les definicions que tot sovint trobem a les gramàtiques tradicionals són ben il·lustratives en aquest sentit:¹

Para acabar, se constituye una última clase [de palabras] con una serie de unidades heterogéneas que se denominan interjecciones. (...) Corresponden a un plano esencialmente afectivo de la comunicación, pueden constituir un enunciado por sí mismas y, en cuanto a su intención significativa, expresan de manera espontánea e irreprimible estados psíquicos o físicos del hablante –dolor, alegría, entusiasmo, etc. (Alcina-Blecua, 1975: 494)

[La interjección] Constituye una clase de palabras que no tiene una delimitación completa y rotunda, ni ha podido ser justificada con los mismos principios utilizados hasta aquí. (Alcina-Blecua, 1975: 817)

És evident que caracteritzacions d'aquest tipus ens diuen ben poc de les interjeccions, a banda del seu caràcter especial, perifèric si voleu, en la gramàtica d'una llengua. D'altra part, no ens ha d'estranyar gens ni mica que les interjeccions no puguin tenir una explicació adient en les gramàtiques de tall tradicional. Cal tenir en compte, en primer lloc, que són elements característics de la llengua oral col·loquial, registre que ha estat sistemàticament bandejat de l'estudi gramatical durant segles. En segon lloc, la descripció més adequada d'una interjecció no pot fer-se partint de nivells tradicionals d'anàlisi com la sintaxi i la morfologia; hem de considerar-les, primordialment, des del punt de vista pragmàtic.²

Gramàtiques més rigoroses que les tradicionals, com ara la generativa, tampoc no aporten gaire al coneixement dels elements que es classifiquen com a interjeccions des dels clàssics grecs i llatins. Amb alguna notable excepció³, no s'estudien i si es fa s'arriba a la conclusió, implícita o explícita, que un tractament purament sintàctic és insuficient per a donar compte del seu funcionament. I en aquest punt, ja no constitueixen un punt central d'estudi per al lingüista, vist que ens movem en el terreny, relliscós i indefinit, de l'actuació o, a tot estirar, de la gramàtica perifèrica de les llengües naturals.⁴

Quina és la causa última d'aquesta marginació? Ja hem insinuat abans que l'escàs estudi o l'anàlisi insuficient o deficient de les dites interjeccions remet al fet que requereixen un tractament sintàctico-pragmàtic. Atès que poques teories lingüístiques semblen ser capaces d'harmonitzar aquests dos nivells, el terreny ha quedat poc menys que inexplorat.

Amb aquest treball pretenem de fer una contribució a l'anàlisi d'uns elements que sovint s'han integrat en la categoria de la interjecció, si més no en llengües com el català. Es tracta de mots com *oi*, *eh*, *veritat*, que vehiculen preguntes confirmatòries. El nostre estudi inclourà els punts següents:

- a) Definició de l'objecte d'estudi.
- b) Manifestacions de les preguntes confirmatòries en català i en altres llengües.
- c) Tractament pragmàtic de la construcció.
- d) Tractament sintàctic de la construcció.
- e) Les preguntes confirmatòries com a exemple del procés de gramaticalització.

168). Cfr. Almela (1982) per a un repàs del tractament tradicional de les interjeccions, referit sobretot al castellà.

(2) En aquest sentit la definició del mot *oi* que es presenta al *Diccionari de la llengua catalana* és qualitativament molt interessant, per tal com es tracta d'una definició pragmàtica:

oi interj. 1 a Partícula amb què hom demana la confirmació del que diu. *Ell ha estat aquí a les vuit del matí, oi?* 2 a Partícula amb què hom demana l'assentiment a una demanda *Oi que ho faràs?*

(3) En català comptem amb els treballs d'Espinal (1980, 1986) i de Jaume Solà (1990) sobre la partícula *rai* (cfr. nota 18 *infra*).

(4) En una línia d'argumentació semblant a la nostra, Norrick (1993) apunta, a propòsit dels *marcadors-cua* de l'anglès (*tags* com *hunh*, *right* i *okay*), les següents causes de la poca atenció prestada fins ara a elements d'aquesta mena:

a) Són multifuncionals i polisèmics; no tenen un contingut ideacional simple, cosa que fa difícil d'explicar-ne la funció i el significat.

b) Formes com *hunh* semblen més una mena d'universal, un so onomatopèic no codificat que un element lèxic de l'anglès.

c) És difícil determinar-ne l'estatus sintàctic i semàntic.

El marc idoni per a una reflexió com la proposada és la gramàtica cognitiva. Aquest model d'anàlisi lingüística parteix de la idea que el llenguatge és un subsistema cognitiu directament relacionat amb la resta de sistemes cognitius. Cada forma lingüística s'associa amb un significat (semàntic i/o pragmàtic), de manera que hi ha un lligam indestruïble entre la forma i el significat, els quals, al seu torn, depenen en major o menor mesura d'altres factors cognitius.

The parameters of linguistic form in grammatical constructions are not independent of meaning; rather are *motivated*, and in many cases even *predicted*, on the basis of meaning. (Lakoff, 1987: 463)

D'aquesta interdependència dóna compte el concepte de construcció gramatical/gramaticalitzada (*grammatical construction*), que es defineix com una unitat global de forma i significat.

Each construction will be a form-meaning pair (F, M), where F is a set of conditions on syntactic and phonological form and M is a set of conditions on meaning and use. (Lakoff, 1987: 467)

Grammatical constructions in general are holistic, that is, that the meaning of the whole construction is motivated by the meaning of the parts, but is not computable from them. (Lakoff, 1987: 465)

Register for free at <https://www.scipedia.com> to download the version without the watermark

La centralitat d'aquest concepte en la lingüística cognitiva diferencia considerablement aquesta teoria de la resta de models, on les construccions més o menys fixades que no es regeixen per les regles sintàctiques generals (les construccions idiomàtiques) són considerades epifenòmens, característiques excepcionals de cada llengua.⁵ Fillmore, Kay i O'Connor (1988) ens en proporcionen una definició que permet de copsar la nova concepció:

Constructions in our view are much like the nuclear family (mother plus daughter) subtrees admitted by phrase structure rules, EXCEPT that (1) constructions need not be limited to a mother and her daughters, but may span wider ranges of the sentential tree; (2) constructions may specify, not only syntactic, but also lexical, semantic and pragmatic information; (3) lexical items, being mentionable in syntactic constructions, may be viewed, in many cases at least, as constructions themselves; and (4) constructions may be idiomatic in the sense that a large construction may specify a semantics (and/or pragmatics) that is distinct from what might be calculated from the associated semantics of the set of smaller constructions that could be used to build the same morphosyntactic object. (Fillmore, Kay & O'Connor, 1988: 501)

(5) Algunes de les construccions angleses estudiades des del punt de vista cognitiu són les estructures amb *there* (Lakoff, 1987: 463-585), les oracions amb *let alone* (Fillmore, Kay & O'Connor, 1988) i les que contenen la forma *even* (Kay, 1987).

Una aproximació com la cognitiva permet integrar i interrelacionar correctament la sintaxi i la pragmàtica de certs mots i estructures, cosa que fins ara s'havia mostrat en general de manera intuïtiva.

2. Des del punt de vista de la modalització, les preguntes confirmatòries constitueixen construccions mixtes entre l'asseveració i la interrogació, tant des del punt de vista sintàctic i entonatiu com des del pragmàtic. Sintàcticament i entonativament, la primera part presenta una estructura asseverativa, mentre que la segona adopta el patró entonatiu de la interrogació i una forma –sintètica i, en aquest cas, no descomponible en constituents de nivell inferior– associada amb construccions de caràcter exclamativo-interrogatiu.

Pragmàticament, quan diem oracions com les de (2),

- (2) a. Tornaràs a Venècia l'any que ve, oi?
b. No tornaràs a Venècia l'any que ve, oi?

estem fent una pregunta tendent a l'afirmació, en el primer cas (2a), i a la negació, en el segon (2b). És a dir, s'espera que la resposta repeteixi la modalitat (afirmativa o negativa) de l'oració prèvia. El caràcter interrogatiu prové del fet que una resposta contrària és possible, tot i que trenca les expectatives del parlant, com a (3).

- (3) a. Tornaràs a Venècia l'any que ve, oi? –No.
b. No tornaràs a Venècia l'any que ve, oi? –Sí.

Aquesta caracterització bàsica de l'estructura es relaciona amb una sèrie de trets definitoris, que analitzarem més endavant:

- a) Ens trobem davant d'una estructura que manifesta de manera poc prototípica la categoria de la interrogació. S'hi combinen asseveració i pregunta, de manera que la qüestió vehiculada per formes com *oi* es refereix al mateix fet d'haver asseverat (afirmat o negat) quelcom, més que no pas a algun element lèxic o proposicional. Per tant, podríem dir que generen preguntes de caràcter meta-lingüístic, que afecten més l'enunciació que l'enunciat, o millor dit, afecten l'enunciat només indirectament, a través del nivell de l'enunciació.
- b) Es tracta d'una construcció interactiva, que només assoleix interpretació plena en un intercanvi comunicatiu on l'emissor i el receptor siguin presents i actius.
- c) Sintàcticament, es compon d'una oració (o un element de caràcter oracional) més un element més o menys buit de significat lèxic, que té la funció de manifestar la força il·locutiva del conjunt ('apel·lació'). És, doncs, la suma d'una

oració i un marcador pragmàtic (element que posa en relació dues parts diferenciades del discurs), el qual, concretament, actua com a manifestació explícita de modalització, és a dir, de l'actitud de l'emissor respecte a l'enunciat (evidenciador de modalitat).

- d) En conseqüència, com més reduït i buit de significat és el marcador pragmàtic, més complet se'ns presenta el procés de gramaticalització que va lligat a les estructures que estudiem.

Començarem per determinar quines formes poden manifestar les preguntes confirmatòries en català i en altres llengües, abans de desenvolupar aquests aspectes.

3. En català, podem dir que les oracions de (4) i les de (5) són equivalents, des del punt de vista sintàctic i pragmàtic.

- (4) a. Acabaràs la feina aviat, oi?
b. Acabaràs la feina aviat, eh?
c. Acabaràs la feina aviat, veritat?
d. Acabaràs la feina aviat, no?
- (5) a. No m'amagues res, oi?
b. No m'amagues res, eh?
c. No m'amagues res, veritat?

(6) L'origen etimològic d'*oi* s'ha relacionat amb el de les partícules afirmatives *qui* del francès i *oc* de l'occità (Aldayer Moll). Fet i fet, Fabra (1956: 108) inclou un exemple d'ús d'aquesta partícula, on és indubtablement un mot afirmatiu.

- (i) Ell és un bon amic. -Oi, sens dubte».

En canvi, Coromines (DECLC, vol IV, pàgs. 800-801) s'oposa a aquesta teoria i diu que cal considerar-lo una mera variant de les combinacions vocàliques que han donat lloc a diverses interjeccions: *ai*, *ei*, *oi*, *ui*.

Des del punt de vista adoptat aquí, la primera opció sembla la més raonable.

(7) Hualde (1992: 3) indica que la forma *eh?* és més característica de Girona, mentre que *oi* és característica de Barcelona. Caldria una anàlisi dialectal més extensa per poder establir les isoglosses de les diferents formes de marcar les preguntes confirmatòries.

Ens trobem davant quatre marcadors amb unes característiques una mica diferents. En el primer cas, *oi*—que s'utilitza en part del Principat i és absolutament desconegut en algunes zones del domini lingüístic català, com ara al País Valencià—és un element que té la funció exclusiva de marcar preguntes confirmatòries. Es correspondria, doncs, amb el que la gramàtica tradicional denomina una «interjecció pròpia», un element absolutament gramaticalitzat, que fretura de significat lèxic i que ha perdut tota la seva connexió amb l'origen etimològic.⁶ En el segon cas, la forma *eh* és també una interjecció pròpia, però té com a tret diferencial el fet que pot manifestar altres significats pragmàtics. Per exemple, podem trobar-la en una oració imperativa, on no és substituïble per *oi/veritat*, com a (6a).⁷

- (6) a. No ho facis pas, eh?
b. *No ho facis pas, oi/veritat?

En el tercer cas ressenyat, tenim el mot *veritat*, que ha sofert un procés parcial de pèrdua de significat lèxic, s'ha gramaticalitzat. Estem davant, doncs, del que la tradició ha denominat interjeccions impròpies, que no són més que elements que funcionen com a peces lèxiques en la llengua i que en certs contextos es buiden de significat lèxic.



Register for free at <https://www.scipedia.com> to download the version without the watermark

Per últim, trobem el marcant negatiu *no*, igualment gramaticalitzat. Amb tot, el grau de gramaticalització no és tan alt, com demostra el fet que aquest element, en general, només segueixi oracions afirmatives. La corresponent negativa és poc gramatical (7).⁸

(7) */?? No acabaràs la feina, no?

Cal notar, a més, l'existència de variants, més o menys utilitzades segons les zones del català. Així, trobem també la interjecció *ah?*, usada com *eh?*, si més no en zones del valencià meridional com ara La Safor (8a), i les reduccions de la forma *veritat* en les formes *vitat* (8b), utilitzada en valencià de manera habitual, i *tat* (8c), més específica de les zones de Castelló i també del Rosselló.

- (8) a. (No) Acabaràs la feina, ah?
b. (No) Acabaràs la feina, vitat?
c. (No) Acabaràs la feina, tat?

Les dues darreres formes, il·lustren el fet, a bastament comprovable, que la gramaticalització de mots sol anar unida a una pèrdua de cos fonètic (cfr. § 9 *infra*). D'aquesta manera, la «interjecció impròpia» *veritat*, ha esdevingut pròpia (*vitat/tat*), i si no fos per l'alternança existent amb el mot *ple*, seria possible que els parlants acabessin per perdre la consciència de l'origen d'aquests marcadors, com ha passat efectivament en el cas d'*oi*.

D'altra banda, volem assenyalar la possibilitat d'estructures sintàctiques alternatives. Aquests marcadors poden ocupar la posició inicial i anar seguits de l'oració encapçalada pel subordinador *que*.

- (9) a. Oi que acabaràs la feina?
b. Eh que acabaràs la feina?
c. Veritat/vitat/tat que acabaràs la feina?

El marcant *no* constitueix una excepció en el català general, ja que no admet la posició inicial. Tanmateix, Hualde (1992: 3-4) constata que al Camp de Tarragona s'usen preguntes com *no que vindràs?*, idèntiques a les que acabem de veure.

Paral·lelament, podem formar una construcció on el marcador és seguit per la seqüència *que sí/no*, que reprèn l'oració incidint en la modalitat.

- (10) a. Acabaràs la feina, oi que sí?
b. Acabaràs la feina, eh que sí?
c. Acabaràs la feina, veritat que sí?
(11) a. No acabaràs la feina, oi que no?
b. No acabaràs la feina, eh que no?
c. No acabaràs la feina, veritat que no?

(8) Tanmateix, Hualde (1992:5) dóna com a bona aquesta possibilitat i aporta exemples com (i):

(i) No et vols menjar les patates, no?

L'anàlisi de la sintaxi i de la interpretació modal d'aquestes estructures, que durem a terme més endavant, ens permetrà d'entendre millor les variants estructurals de les preguntes confirmatòries.

4. Abans d'entrar-hi, però, serà interessant de veure a grans trets com es manifesten en altres llengües. Començarem pels idiomes que tenen un sistema més semblant al català. D'acord amb les dades que hem recopilat, el castellà presenta marcats paral·lels als del català, amb l'única diferència, importantíssima però, que el castellà manca d'una forma pròpia de pregunta confirmatòria com *oi*.

- (12) a. Acabarás el trabajo, ¿verdad?
b. Acabarás el trabajo, ¿eh?
c. No acabarás el trabajo, ¿verdad?
d. No acabarás el trabajo, ¿eh?
e. Acabarás el trabajo, ¿verdad/eh que sí?
f. No acabarás el trabajo, ¿verdad/eh que no?
g. Verdad/eh que (no) acabarás el trabajo?
h. Acabarás el trabajo, ¿no?

L'italià funciona de manera semblant.

Register for free at <https://www.scipedia.com> to download the version without the watermark

- (13) a. Finirai il lavoro, vero/non è vero?
b. Non finirai il lavoro, vero?
c. Finirai il lavoro, no?
d. Vero che finirai il lavoro?

Tanmateix, l'italià, a més de no tenir un marcant específic, presenta algunes restriccions addicionals. Tot i que també hi ha la possibilitat d'usar la interjecció *eh?* com a equivalent a *vero?*, la major part dels informants dubten sobre la correcció de les oracions amb aquesta forma. Accepten l'estructura només en alguns contextos força reduïts, i, no obstant això, sovint els sona massa col·loquial o dialectal.

- (14) a. Non mi prenderai in giro, eh?
b. ?Finirai il lavoro, eh?

En segon lloc, amb canvi de l'ordre dels elements, només s'accepta la forma *vero che*.

- (15) a. Vero che hai finito il lavoro?
b. *???Non è vero che hai finito il lavoro?

Un xic diferent és el cas del francès, que compta, si més no, amb les possibilitats següents: s'hi usa també el mot *vrai*, en aquest cas indefectiblement precedit de la negació (16a), una forma negativa que marca la inversió modal, bé amb estructura sintagmàtica semblant a la de l'anglès (16b), bé amb la negació tònica *non*? (16c), i la interjecció *hein*, que, igual com *eh?* en català, no és específica de la confirmació (16d).

- (16) a. Il viendra, pas vrai?
 b. Il viendra, n'est-ce pas?
 c. Il viendra, non?
 d. Il viendra, hein?

5. L'alemany presenta un sistema ben interessant, amb un gran nombre d'alternatives que mostrem als exemples següents:

- (17) a. Du fährst nach València, nicht wahr?
 'Te'n vas a València, no veritat?'
 b. Du fährst nach València, nicht?
 'Te'n vas a València, no?'
 c. Du fährst nach València, ja?
 'Te'n vas a València, sí?'
 d. Du fährst nach València, hm?
 'Te'n vas a València, hm?'
 e. Du fährst nach València, oder?
 'Te'n vas a València, o?'
 f. Du fährst nach València, gelt? (només en alguns dialectes)
 'Te'n vas a València, val?'
 (18) a. Du fährst nicht nach València, oder?
 'No te'n vas a València, o?'
 b. Du fährst nicht nach València, oder doch?
 'No te'n vas a València, o sí?'
 c. Du fährst nach València, hm?
 'No te'n vas a València, hm?'
 d. Du fährst nicht nach València, gelt?
 'No te'n vas a València, val?'

Observem que en alemany, quan l'oració és afirmativa, s'utilitza el mot *veritat* (*wahr*) precedit per la negació, o bé la negació sola (*nicht*), o bé el marcant d'afirmació bàsic (*ja*). És a dir, es recorre a marcats de modalitat. No s'esdevé el mateix quan l'oració és negativa. En aquest cas, l'opció queda reduïda al que podríem considerar les formes generals de confirmació en alemany, vist que també s'usen amb oracions afirmatives: el mot *oder*, la interjecció *hm* i, en alguns dialectes centrals, del sud i del sud-oest –especialment a Baviera i a Àustria–, la forma *gelt*.

Els marcats *oder*, que és el més utilitzat, i *gelt* presenten un interès especial. *Oder* és la conjunció disjuntiva *o*, que s'ha fossilitzat com a marcador pragmàtic confirmatori passant a ser una mena d'interjecció impròpia de caràcter especial, atès el fet que, pel seu caràcter originari de connector oracional, no té un contingut lèxic ple com *veritat*. La gramaticalització o *decategoryalització*, que en aquest cas implica un canvi profund en l'estructura gramatical des de l'origen com a conjunció coordinant, es produeix a partir de la idea que formular una pregunta confirmatòria significat posar en disjunció dues modalitats («*véns* [afirmat taxativament], *o no?*»). En destacar la conjunció, es remarca aquest caràcter modal contraposat, de tria entre dues opcions.⁹

Gelt (dit també *gell* i *gelle*), per la seva banda, prové del verb *gelten* (valer). Segons l'*Etymologisches Wörterbuch des Deutschen*, originàriament s'utilitzava en contextos on es parlava del valor d'un element en un joc o en un contracte. Per tant, podem fer la hipòtesi que la gramaticalització derivaria del fet que aquest marcant, que no coneix un ús general en alemany, com hem indicat, destacava el valor del que es deia, i d'aquí, passaria a destacar-ne el valor de veritat per un procés d'inferència pragmàtica, semblant al cas de *veritat/wahr?*, cosa que posaria les bases perquè es gramaticalitzés.

6. El cas de l'anglès és el més conegut, i no per casualitat. El concepte gramatical anglès *question tag* (probablement l'únic encunyat i generalment difós que dona compte de les construccions que ens ocupen) remet a l'existència d'una construcció gramatical de reversió de modalitat, duta a terme per una expressió que actua com una mena de «cua» interrogativa respecte d'una afirmació o d'una negació. Aquesta cua té la forma «Auxiliar + (element modal) + subjecte», on l'element modal negatiu apareix quan l'oració prèvia és afirmativa, i no apareix quan l'oració és negativa, ja que el marcant de modalitat hauria de ser afirmatiu i l'afirmació és el terme no marcat de l'oposició.

(9) Noteu que el fenomen és semblant al que ha donat com a resultat l'*oi* català, el qual, com hem dit (cfr. nota 6), prové molt probablement d'un marcant modal afirmatiu (de manera semblant al *ja* de l'alemany, que acabem de mostrar). La diferència fonamental amb l'*oder* és que en alemany encara ens és possible de rastrejar-ne l'origen, d'intuir d'on prové la gramaticalització, cosa que en català ja s'ha perdut.

(10) Norrick (1993) diu que la major part de les llengües, si no totes, tenen marcadors (*tags*) invariables d'aquesta mena, i, per contra, les flexives com les de l'anglès són estranyes o fins i tot podrien ser úniques.

- (19) a. You will come with me, won't you?
b. You will not come with me, will you?
- (20) a. He has tried to help you, hasn't he?
b. He has not tried to help you, has he?
- (21) a. Mary always talks too much, doesn't she?
b. Mary never talks too much, does she?

L'estructura, per tant, es manifesta amb una construcció sintàcticament definible, que canvia segons el context lingüístic. En la nostra opinió, és aquest caràcter sintàctic (no gramaticalitzat), que no presenten altres llengües, el fet que explica que sigui en anglès on s'ha prestat una major atenció a aquestes formes lingüístiques.¹⁰

Al costat de la forma canònica de *question-tag*, Norrick (1993) constata l'existència de marcats no flexius, com *eh?* i *huh/hunh*, aquest últim característic de l'anglès dels



Register for free at <https://www.scipedia.com> to download the version without the watermark

Estats Units i de part de Canadà.¹¹ Es tracta d'interjeccions, com les de les llengües que hem repassat prèviament, que poden marcar altres matisos subjectius, com ara la sorpresa.¹² Norrick (1993) ha recollit tota una sèrie d'exemples de l'ús de d'aquests evidenciadors en la conversa espontània, alguns dels quals que transcrivim tot seguit:

- (22) A: And I know it'll be over in a few minutes. But I don't know when.
 B: So the anxiety gets pretty strong, eh?
 A: Yeah.
 (23) A: Are you serious?
 B: I'm serious.
 A: So you're going to work eight to noon, hunh?
 B: Monday, eight to eleven.

També pot fer aquesta funció la forma *right* (equivalent en certs contextos a *veritat?*), tot i que presenta d'altres usos conversacionals diferenciables (equiparables a *d'acord?*, *si?*, etc.). En transcrivim un exemple d'una obra literària (D. Lodge, *Small World*, London, Penguin, pàg. 34.)

- (24) — «You can't obtain contraceptives in Ireland,» said Persse. «It's against the law to sell them.»
 — Is that right? I guess you'll be filling your suitcase with, what do they call condoms here, Duff, right?
 — «No,» said Persse. «I believe in premarital chastity for both sexes.»

Register for free at <https://www.scipedia.com> to download the version without the watermark

7. Des d'un punt de vista pragmàtic, podem considerar els marcats de preguntes confirmatòries com a operadors escalars, d'una banda, i com a evidenciadors de modalitat (angl. *evidentials*), de l'altra.

Com ja hem indicat abans, les preguntes confirmatòries constitueixen una categoria intermèdia entre la interrogació i l'asseveració: es defineix característicament pel fet que ocupen l'espai d'intersecció entre ambdues categories «lingüístico-cognitives».

La pregunta que sorgeix una vegada establert aquest punt és quin estatus cognitiu presenten aquesta mena de qüestions, quin lloc ocupen en el subsistema cognitiu lingüístic. Més concretament, el problema consisteix a determinar si constitueixen una categoria diferenciada de la interrogació i de l'asseveració o formen una categoria mixta.

Lakoff (1987) assenyalava que hi ha estructures que provenen de la intersecció de dues construccions, com ara les interrogatives passives del tipus (25).

- (25) Was Harry hit by someone?

(11) La forma *huh* és la generalment coneguda i acceptada. Tanmateix, Norrick proposa l'ortografia *hunh*, perquè considera que es pronuncia amb una nasalització. Per a altres parlants, aquesta variant nasalitzada és absolutament desconeguda i estranya (J. Hilferty, comunicació personal).

(12) J. Hilferty ens indica que aquesta interjecció manifesta una actitud d'estranyesa (i) o bé indica que el receptor no ha entès bé el que s'ha dit (ii):

- (i) A: You know Clinton's not going to raise taxes on the middle class.
 B: Huh?
 (ii) A: Johnny, can you tell me the answer to question 25?
 B: Huh?

Possiblement, un parlant aprèn la interrogació i la passiva, però no aprèn la interrogativa passiva, ja que no té un estatus cognitiu permanent, no existeix com a unitat en el subsistema conceptual que denominem gramàtica.

Lakoff fa contrastar aquest cas amb les preguntes negatives, que, en la seva opinió, ofereixen un estatus cognitiu diferenciable.

In terms of syntactic conditions, negative questions are just intersections of the question construction and the sentential negative constructions. But negative questions have a special pragmatics –they are not questions of negatives, but rather hedge positive suggestions. For example, *Didn't Harry leave?* is a hedge positive suggestion that Harry did leave. Thus, negative questions must have a cognitive status of their own. The construction would be represented as an intersection of the negative and question construction with a special pragmatics indicated. (Lakoff, 1987: 533)

En aquesta mateixa línia de raonament, les qüestions confirmatòries constituïrien una categoria diferenciada, atès que produeixen un efecte pragmàtic diferenciable, i, encara més, presenten una estructura sintàctica diferent (cfr. § 8).

Si considerem l'espai entre el *sí* i el *no* com un *continuum* (l'espai de la modalitat, segons la terminologia de Halliday, 1985), podríem situar les preguntes confirmatòries en una escala del tipus següent:

SÍ	Ha anat a la festa	afirmació
↑	Ha anat a la festa , oi?	hipòtesi afirmativa
	Ha anat a la festa?	pregunta afirmativa
	No ha anat a la festa?	pregunta negativa
↓	No ha anat a la festa , oi?	hipòtesi negativa
NO	No ha anat a la festa	negació

Així doncs, es troben entre l'afirmació i la pregunta afirmativa, d'una part, i entre la pregunta negativa i la negació, d'altra part. És a dir, són preguntes orientades cap al sí o cap al no.

Tenint en compte això, podem comprovar que l'efecte de marcats com *oi* és equiparable al que tenen altres operadors com *fins i tot*, *quasi*, *almenys*, etc., atès que projecten el contingut de la proposició on es troben en una relació escalar, de manera que es produeix un fenomen d'increment d'informativitat. Els marcats de confirmació relacionen dues proposicions: la pregunta, que és, segons la terminologia adoptada per Kay (1987) en analitzar *even*, la *proposició contextual*, i l'afirmació o la negació, que esdevé la *proposició textual*, de forma que la segona és més informativa que la primera. Així, una oració com (26a), inclou la proposició contextual (26b) i suggereix la proposició textual (26c):

- (26) a. La Maria tornarà aviat, oi?
 b. La Maria tornarà aviat?
 c. La Maria tornarà aviat.

Segons Kay, la proposició enunciada (26a) és més *relevant* que (26b) i (26c), en termes d'Sperber i Wilson (1986), en la mesura que se'n deriven més efectes contextuals, que no tenen a veure amb el valor de veritat de la proposició sinó amb aspectes que remetien al discurs i en concret als coneixements, pressuposicions i assumpcions dels interlocutors. Per la nostra banda, i tenint en compte que la rellevància només es pot avaluar en un context concret, considerariem que (26a) aporta més informació que les corresponents asseveratives i interrogatives, per tal com als aspectes proposicionals afegeix informació sobre l'enunciació.

En aquest sentit, hem apuntat abans que els marcats de confirmació són evidenciadors de modalitat, igual com ho són altres elements lingüístics, categorialment molt heterogenis però pragmàticament semblants, del tipus *crec que, dubto que, probablement, entesos, de veritat?*, etc.¹³ En unes altres paraules, manifesten l'actitud del parlant respecte al que diu, la seva posició en l'intercanvi comunicatiu que s'està desenvolupant (cfr. Castellà, 1992: 197 i ss.). Concretament, els marcadors de confirmació pretenen establir la validesa d'una proposició, el seu valor de veritat, tot demanant al receptor que refermi la validesa d'aquesta creença.

La relació que estableixen és de caràcter dialògic, en la mesura que demanen del receptor una reacció.¹⁴ Això ens indica el valor perlocutiu (de funció conativa, en el sentit de Jakobson) dels marcats que ens ocupen: es tracta d'involucrar –de fer còmplice– el receptor en un procés argumentatiu.

Aquest tipus d'interacció comunicativa presenta nombrosos matisos, que només podríem arribar a establir a partir de l'anàlisi d'un corpus real, cosa que no podem fer extensament en aquest treball (cfr. Cuenca, 1994). Notarem, però, que en la mesura que amb l'ús d'aquestes fórmules es demana una resposta determinada del receptor, un enunciat d'aquesta mena pot correspondre a una invitació, una ordre, un suggeriment, un comentari irònic, etc., més que no pas a una pregunta. En els casos esmentats, es produeix un acte de parla indirecte. Així, per exemple, l'oració de (27), segons l'entonació i la situació en què es pronuncii, pot donar interpretacions com les que apuntem tot seguit, sense intenció d'exhaustivitat:

- (27) M'ajudaràs a preparar el sopar, oi?
 a. Suposo que m'ajudaràs a preparar el sopar. Estic encertat en la meva suposició? **Pregunta que demana confirmació.**
 b. Suposo que m'ajudaràs a preparar el sopar. Et suggereixo que ho facis: és el més raonable. – **Suggeriment.**
 c. Suposo que m'ajudaràs a preparar el sopar. Tu i jo ja sabem per què t'interessa venir-hi. – **Expressió de complicitat.**

(13) És curiós constatar que, en estudiar aquesta mena d'estructures, sorgeixen tot un seguit de fórmules molt semblants, que vehiculen, però, matisos subjectius i discursius diferenciables. Entre aquestes, voldríem remarcar el cas de *de veritat?*, que tant per la forma com pel funcionament pragmàtic, es relaciona amb els elements que estem estudiant. Aquest marcant (cast., *de veritat?*, it. *davvero?/veramente?*, fr. *vraiment?*, angl. *really?*, al. *wirklich?*) indica justament l'actitud conversacional contrària a *oi*. Lakoff (1987: 475) recull marginalment aquestes formes (*reduplicative tag*), que en anglès poden presentar també forma sintàctica flexiva, i indica que, mentre les confirmatòries generals (*reversal tags*) indiquen assercions, les reduplicatives marquen desacord o dubte, una oposició a les assercions d'altres, una incredulitat davant del valor de veritat d'allò que s'ha dit prèviament.

- (i) a. It is raining, isn't it? (*reversal tag*)
 «Plou, oi?»
 b. It is raining, is it? (*reduplicative tag*)
 «De veritat que plou?»

A més del canvi en l'estructura de polaritat (en el primer cas les polaritats són oposades –afirmatiu/negatiu o bé negatiu/afirmatiu, mentre que en el segon cas les polaritats coincideixen), hi ha diferències en l'entonació: en les preguntes confirmatòries és descendent i en les reduplicatives és ascendent.

Aprofitem aquesta nota, i la referència que acabem de fer, per remarcar que l'entonació és un dels aspectes clau de les construccions que analitzem. No obstant això, no ens n'ocuparem en aquest treball.

(14) Com acabem de dir, les preguntes confirmatòries estan lligades al diàleg, a la interacció

- d. Sé que no tens intenció d'ajudar-me a preparar el sopar. Intento desafiar-te fent una enunciació irònica. – **Provocació mitjançant la ironia.**

Norrick (1993) ha realitzat un estudi amb converses reals, i ha arribat a la conclusió que les preguntes confirmatòries vehiculen pressuposicions sobre el coneixement i l'actitud entre els interlocutors. Literalment diu que aquestes formes «typically signal a perception of concurrence or difference in knowledge or attitude between the speaker and another participant in the conversation» (Norrick, 1993: 1).

L'esmentada pressuposició pot concretar-se, en opinió de Norrick, en un dels tres sentits següents:

- a) L'emissor i el receptor comparteixen una creença.
- b) El receptor té més coneixements sobre el fet que l'emissor.
- c) L'emissor coneix un fet millor que el receptor i el repta amb la seva enunciació.

Norrick estudia per a l'anglès diferents matisos que pot adquirir la forma *huh*, i conclou que marca incertesa, coneixement compartit i dubte en la conversa. En diferència les següents interpretacions (els exemples són de Norrick):

- a) Indica dubte per part de l'emissor, bé perquè pressuposa que el receptor té un coneixement major de la qüestió o bé perquè assumeix que cap de les persones presents té un coneixement segur sobre l'assumpte.

(28) Shelley: So Paul can get it over with.
Vera: Then he– then he's got to go look for a job, huh?
Shelley: Yeah. And he...

- b) Marca sovint una asseveració irònica i interpel·la el receptor per tal de confirmar l'actitud expressada.

(29) Pat: And they raped and privileged.
Suzy: Privileged?
Jack: Privileged? Huh huh huh huh.
Suzy: So you went to college, huh Pat?¹⁵

- c) També pot marcar dubte respecte a la veritat del que ha dit un interlocutor. En aquest cas, l'oració sol anar encapçalada per *so*.

(30) So you can swim, huh?

- d) Per últim, assenyala solidaritat o acord en enunciat que serveixen per obrir una conversa.

real entre dos o més interlocutors. Fet i fet, són gairebé exclusives dels registres orals i només apareixen per escrit si s'intenta reproduir o imitar l'oral. Probablement això és la causa que, en retòrica, es consideri inadequat de recórrer a aquest mecanisme en el món leg oral argumentatiu (S. Bonilla, comunicació personal). Qualsevol fórmula de confirmació implica un tipus de complicitat amb el receptor que no sembla estratègic en un tipus de discurs on els interlocutors desenvolupen rols clarament desiguals.

(15) Pat ha confós dues paraules *privileged* (privilegiat) i *pillaged* (saquejat).

- (31) Bob: Great vegie dip, hunh?
Brad: Yeah. Awesome.

En síntesi, en usar una pregunta confirmatòria, l'emissor formula una hipòtesi i demana una confirmació, de forma que s'estableix un joc, una relació de forces, entre el coneixement que d'un mateix fet tenen emissor i receptor. D'aquesta manera, el parlant modalitza l'enunciat, tot introduint-hi matisos que denoten la seva actitud en l'intercanvi comunicatiu.¹⁶

8. Una vegada establerta la caracterització pragmàtica de la construcció, passarem a analitzar-ne la sintaxi. En primer lloc, cal dir que es tracta indefectiblement d'una estructura bimembre, on almenys un dels elements no presenta la forma oracional prototípica, subjecte-predicat. Així, la manifestació més comuna és la que correspon a la forma «oració + marcador» (32a) o a la forma «marcador + *que* + oració» (32b).

- (32) a. Ho has dit tu, veritat?
b. Veritat que ho has dit tu?¹⁷

El problema fonamental que se'ns planteja des de la perspectiva sintàctica és atorgar una descripció adient al marcador. Amb aquesta finalitat, haurem de tenir en compte, d'antuvi, quina estructura informativa presenten les construccions en qüestió.

En el primer cas (a), l'estructura respon al tàndem pressuposició/focus. L'oració com a conjunt representa el contingut proposicional donat com a compartit per emissor i receptor (la pressuposició), o, si més no, la informació menys destacada i nova informativament, i el marcador es constitueix en focus, en la part de l'enunciat que vehicula la informació més nova, la que es pretén establir a partir de l'intercanvi comunicatiu (és a dir, la demanda de confirmació respecte al valor de veritat de la proposició).

En el segon cas (b), l'ordre s'ha invertit: el marcador se situa en la posició inicial i demana l'aparició de la conjunció *que* per formar una estructura gramatical amb la resta de la construcció. Estaríem davant d'una construcció de caràcter escindit (semblant al tipus *És amb ell que/amb qui necessito parlar urgentment*).

Es tractaria, doncs, de les dues possibilitats estructurals que permeten una contraposició entre un element bàsicament temàtic i un element remàtic pur o focal, o, en tot cas, entre un element primer, que aporta informació més coneguda i/o menys contrastiva des del punt de vista informatiu, i un segon element de caràcter emfàtic i contrastiu.¹⁸

Podríem assenyalar encara una variant de les estructures analitzades:

- (32) c. M'ajudaràs oi que sí?

(16) El caràcter hipotètic de què parlem queda palès per l'equivalència de les preguntes confirmatòries que estudiem amb preguntes que inclouen la perífrasi de probabilitat amb *deure*, segons que indica Hualde (1992: 5).

- (i) A: No deus pas estar preocupat?
B: (resposta esperada)
No, és clar que no.

(17) Al costat d'aquestes formes, és habitual trobar-se en les converses reals preguntes confirmatòries on l'element de base no és una oració, sinó una producció fragmentària (sobre el concepte de fragment, cfr. Hernanz, 1978, 1979).

- (i) A: No ens queda més remei que confessar-ho tot.
B: Demà mateix, oi?
A: Sí.

Com veurem per l'anàlisi que segueix, això no suposa un problema en la descripció, atès que considerem, seguint Hernanz i també Brucart (1987), que els fragments són oracions no prototípiques que, malgrat el fet de no presentar l'estructura oracional gramatical (subjecte + predicat), hi són absolutament equivalents des de tots els altres punts de vista (semàntic, pragmàtic i prosòdic).

(18) Els treballs d'Espinal (1980, 1986) i especialment Solà (1990) sobre *rai* apunten en un sentit semblant al que presentem aquí. Espinal (1980) proposa considerar que *rai* és un mot anafòric que desenvolupa una estructura oracional amb elements el·líptics; en un treball posterior (1986), insisteix en el seu caràcter de connector discursiu. Solà (1990) conclou de la seva anàlisi que *rai* és un marcador de tòpic.

La possibilitat (32c) mostra la recursivitat del procés, en la mesura que sintetitza les dues estructures bàsiques, agafant com a base la primera i integrant la segona en repetir el contingut proposicional bàsic amb el marcant modal *sí* o *no*, segons el cas.

Si volguéssim passar al terreny de la formalització sintàctica, podríem postular, segons suggereix Brucart (1987) per als fragments (enunciats amb valor oracional que no presenten l'estructura canònica subjecte-predicat, com *Taxi!*, *Amb tu*, etc.), que els marcadors pragmàtics que ens ocupen, com a elements focals que són, s'haurien d'analitzar dins del SComp (sintagma complementador, equivalent a O').

Aquesta proposta d'anàlisi dóna compte:

- a) de la naturalesa oracional del marcador pragmàtic, atès que forma part d'una categoria oracional (SComp) i sovint hi és l'únic element explícit (estructura 32a);¹⁹
- b) de la possibilitat de col·locar-lo en la posició inicial, que és característicament focal, com demostra el fet que sigui el lloc on es troben prototípicament els pronoms interrogatius, elements focals per excel·lència.

Tanmateix, aquesta hipòtesi ens planteja un problema. Si ens movem en les concepcions més generalitzades sobre l'estructura del sintagma complementador, resulta que la presència d'un element com a especificador del SComp és incompatible amb aparició el subordinador *que*, tal com preveu la restricció de complementador doblement ple formulada per Chomsky & Lasnik (1977). En efecte, la nostra hipòtesi entra en contradicció amb aquesta restricció, segons la qual l'aparició d'un element focal (com és un interrogatiu) obliga a l'elisió de la conjunció *que*.²⁰

- (33) a. Amb qui_i has dinat t_i ?
b. *Amb qui_i que has dinat t_i ?

Un recent article de Brucart (1993) sobre el SComp en castellà mostra que existeixen construccions amb l'ordre «element emfàtic + complementador», on el primer membre pot correspondre a un sintagma amb un exclamatiu o a un sintagma emfàtic amb article determinat o neutre en funció quantitativa (Brucart s'hi refereix amb la denominació de construccions pseudo-relatives).

- (34) a. ¡Qué bien (que) habla Juan!
b. Juan nos explicó lo difícil que es entender ese artículo.
c. Es increíble los disparates que dice.

En tots aquests casos, l'element que ha passat a ocupar la posició d'especificador del SComp, per trasllat des de la seva posició argumental, té caràcter emfàtic. L'anàlisi proposada per Brucart és la següent:

(19) D'aquesta manera entronquem també amb les poques hipòtesis que s'han fet sobre la naturalesa sintàctica d'aquests elements. Ja hem indicat abans (nota 1) que Fabra considerava les interjeccions com a equivalents de frase. Norrick recull la idea de Hudson que les *question-tags* són oracions reduïdes que mantenen el seu sentit literal. Fa notar, tanmateix, que els *connectors-cua* de l'anglès admetrien aquesta interpretació en casos com *right*, *y'know* o *okay* (*Isn't that right*, *Do you know that?*, *Is that okay?*), però difícilment en el cas d'interjeccions com *huh* (**Does it huh?*, *Isn't that huh?*). La nostra proposta permet superar aquestes dificultats i imbricar la sincronia i la diacronia.

(20) La formulació d'aquest filtre és, segons Haegeman (1991: 349), la següent:

Doubly filled COMP filter
«When an overt wh-phrase occupies the Spec of some CP the head of that CP must not dominate an overt complementizer.»

- (35) a. Juan nos explicó [_{SCOMP} [_{COMP} que] [_{SFLEX} PRO entender ese artículo es lo difícil]]
 b. Juan nos explicó [_{SCOMP} lo difícil, [_{COMP} [_{COMP} que] [_{SFLEX} PRO entender ese artículo es t_i]]]

Aquest mateix caràcter emfàtic presenten els nostres marcadors de preguntes confirmatòries. Fóra lògic pensar, doncs, que es tractaria d'elements generats en aquesta mateixa posició, la d'especificador de SComp. El fet que no desaparegui la conjunció *que* aniria lligat al caràcter no interrogatiu-exclamatiu [-QU-], que comparteixen formes com *oi* i estructures com les de (34). Segons postula Brucart, la manca del tret [+QU-], propi dels interrogatius i dels exclamatius, fa necessària l'aparició de *que* per tal que l'estructura final sigui gramatical. L'anàlisi de les estructures de (32) podria quedar com hem marcat a (36):

- (36) a. [_{SFLEX} Ho has dit tu] [_{SCOMP} veritat?]
 b. [_{SCOMP} Veritat [_{COMP} [_{COMP} que] [_{SFLEX} ho has dit tu?]]
 c. [_{SFLEX} Ho has dit tu] [_{SCOMP} veritat [_{COMP} que] [_{SFLEX} sí?]]²¹

Així les coses, seria possible fer una extensió d'aquesta proposta d'anàlisi sintàctica i considerar que les interjeccions (si més no, una gran part), són equivalents a fragments o, millor dit, a sintagmes de tipus emfàtic. En unes altres paraules, les interjeccions constituïrien estructures oracionals no prototípiques de caràcter focal, que s'han d'analitzar, en conseqüència, dins del SComp, com a especificadors del nucli.²²

A més dels avantatges que representa incloure aquests elements dins els esquemes generals de combinació categorial de les llengües, la nostra hipòtesi permet de relacionar, com proposa la lingüística cognitiva, la forma lingüística i els aspectes semàntics i informatius de la construcció. Noteu que hem arribat a establir la forma lingüística analitzant l'estructura informativa (tema/remà) del conjunt.

9. A partir de l'anàlisi presentada, podem afirmar que les preguntes confirmatòries responen al concepte de construcció gramatical i, com a tals, presenten un grau d'idiomaticitat variat en diferents llengües.

És important remarcar que el concepte de gramaticalització és central dins del paradigma cognitiu, on s'entén d'una manera diferent a com s'ha esdevingut en lingüística tradicionalment.²³

Where a lexical unit or structure assumes a grammatical function, or where a grammatical unit assumes a more grammatical function, we are dealing with grammaticalization, a process that can be found in all languages known to us and may involve any kind of grammatical function. (Heine *et al.* 1991: 2)

(21) No entrarem ara en l'anàlisi d'elements com *sí*, tot i que apuntem que seria possible tractar-los també com a fragments i aleshores caldria etiquetar-los SComp. Per evitar una complexitat que excedeix els nostres propòsits, hi deixem l'etiqueta SFlex.

(22) Recentment Espinal (1993: 122) ha proposat de fet aquesta idea en un treball sobre la negació i la modalitat. Ha suposat que partícules modals com *eh/oi* se situen en la posició d'especificador de SC, sota l'etiqueta categorial de Sintagma afirmatiu, mentre que l'operador *no/no pas* se situa en la posició de complement del SC, i ha insistit en el fet que aquestes partícules ocupen el mateix lloc estructural que els pronoms interrogatius (tenen una distribució complementària), com mostra el fet que no puguin coocórrer:

- (i) *{Eh, oi} per què no vas telefonar?

Vegeu també Cuenca (e.p.)

(23) El concepte de gramaticalització es pot rastrejar en obres molt antigues. Heine *et al.* (1991) en troben els primers testimonis en autors orientals del segle XII. A part d'altres precursors, va tenir una funció important en els neopositivistes del segle XIX (Bopp, Schlegel, von Humboldt, etc.) Cfr. Heine *et al.*, 1991: § 1.2.1., per a una revisió dels antecedents i els estudis recents del concepte.

La novetat fonamental és que, si abans la gramaticalització s'entenia com un procés fonamentalment diacrònic, morfològic i unidireccional, ara s'aplica també a l'estudi sincrònic de les llengües, tot considerant que (i) els fenòmens lingüístics són sempre dinàmics, (ii) la sincronia i la diacronia es relacionen de manera íntima en la realitat, (iii) les categories lingüístiques no són discretes i homogènies i (iv) hi ha una interdependència entre estructura i ús.

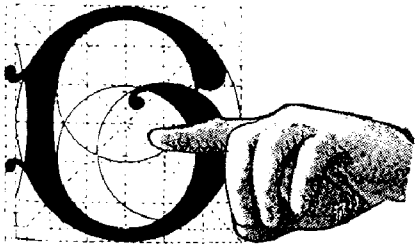
Grammaticalization has been studied from two perspectives. One of these is historical, investigating the sources of grammatical forms and the typical pathways of change that affect them. From this perspective, grammaticalization is usually thought of as that subset of linguistic changes through which a lexical item in certain uses becomes a grammatical item, or through which a grammatical item becomes more grammatical. The other perspective is more synchronic, seeing grammaticalization as primarily syntactic, discourse pragmatic phenomenon, to be studied from the point of view of fluid patterns of language use. (Hopper & Traugott, 1987: 2)

La idea de dinamisme i d'unió entre diacronia i sincronia es pot resumir amb la frase de Givón (1971b: 413, *apud* Heine *et al.* 1991: 12) «today's morphology is yesterday's syntax», i amb l'extensió «Today's syntax is yesterday's pragmatic discourse». Així vista, la gramaticalització no és només una reanàlisi de material lèxic en material gramatical sinó que implica també una reanàlisi d'estructures i funcions discursives en estructures gramaticals i funcions semàntiques de nivell oracional.

Tornant al nostre tema, i sintetitzant l'anàlisi contrastiva que hem realitzat dels elements que manifesten preguntes confirmatòries, podem establir una gradació de menor a major grau de gramaticalització:

- a) forma canònica de l'anglès, amb variació sintàctica lligada a la reversió de modalitat (del tipus *isn't it?*);
- b) estructures amb l'element *no?* (*n'est-ce-pas?*, etc.);
- c) estructures que contenen la paraula *veritat*;
- d) ús d'interjeccions impròpies, és a dir, elements gramaticalitzats, l'origen del qual és encara interpretable pel parlant (cas d'*oder* de l'alemany);
- e) ús d'elements gramaticalitzats que han perdut cos fonètic i que encara són interpretables (cas de *vitat/tat*, que poden ser reconeguts com a reduccions de *veritat*);
- g) elements totalment gramaticalitzats, l'origen dels quals és desconegut per al parlant (*oi* del català o *gelt* de l'alemany);
- h) ús d'interjeccions pròpies (*eh?*, *ah?*, *hein?*, *hunh/huh*, etc.).

L'estudi de les preguntes confirmatòries sembla apuntar cap a uns mecanismes generals de funcionament en la gramaticalització. Bybee (1993) ha sintetitzat alguns



dels punts d'evolució general en el *continuum* de la gramaticalització de la manera següent:

LÈXIC			GRAMATICAL
arrels	>	auxiliars, partícules	> afixos
polisil·làbic	>	monosil·làbic	> segment únic
classes obertes grans	>	classes tancades grans	> classes tancades petites
posició lliure	>	relativament fixada	> rígidament fixada
relativament poc freqüent	>	força freqüent	> obligatori
semànticament ric	>	més general	> reduït o buit

Aquests canvis categorials, morfològics, sintàctics i semàntics es poden observar de manera variable en els marcadors de preguntes confirmatòries.

10. Com a síntesi general, voldríem insistir en el fet que els mecanismes generals per a marcar les preguntes confirmatòries semblen ser molt paral·lels en les diferents llengües estudiades, i per extensió és probable que es trobin també en altres idiomes. Bàsicament, en podem diferenciar quatre:

- a) Estructures que remeten al canvi de modalitat (*no?*, *oder?*, *question-tags* de l'anglès).
- b) Formes que remarquen el valor de veritat del conjunt (*veritat?*...).
- c) Interjeccions, que vehiculen matisos subjectius (*eh?*, *ah?*, *hein?*, *huh?*...).
- d) Marcants específics, relacionats etimològicament amb alguns dels dos primers usos (*oi* –que en origen és probablement un marcant de modalitat afirmativa– i *gelt* –que remet al concepte de valor, reinterpretat inferencialment com a valor de veritat–).

No és casual que siguin aquests i no altres els mecanismes. Observeu que remeten a les tres característiques definitòries de les preguntes confirmatòries:

- (i) Són expressions idiomàtiques no prototípiques situades entre l'afirmació i la negació; indiquen, per tant, **modalitat oracional**.
- (ii) Els marcants presenten un fort **component pragmàtic** (lligat a la manifestació de l'actitud subjectiva) i poc significat lèxic, fet directament relacionat amb l'ús d'interjeccions i, en general, de formes amb escàs cos fonètic.
- (iii) Qüestionen el **valor de veritat** de la proposició i, en conseqüència, tenen la funció discursiva de destacar aquest valor de veritat.

La conclusió final de la nostra anàlisi no pot ser sinó confirmar una de les hipòtesis bàsiques que fèiem en començar el treball: la forma lingüística no és independent del significat i de l'ús. Hi ha una interrelació directa, que explica el fet que diferents llengües utilitzin marcats semblants per vehicular una mateixa funció pragmàtica.

M. JOSEP CUENCA
Universitat de València

JOSEP M. CASTELLÀ
Universitat Pompeu Fabra

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- ALCINA, J. & J. M. BLECUA (1975) *Gramática española*, Barcelona, Ariel.
- ALMELA, R. (1982) *Apuntes gramaticales sobre la interjección*, Murcia, Secretariado de Publicaciones de la Universidad.
- BADIA I MARGARIT, A. Ma. (1962) *Gramática catalana*, Madrid, Gredos.
- BRUCART, J. M. (1987) *La elisión sintáctica en español*, Bellaterra, U.A.B.
- (1993) «Sobre la estructura de SComp en español», dins A. Viana, ed., (1993) *Sintaxi, Teoria i Perspectives*, Lleida, Pagès eds., 59-102.
- BYBEE, J. (1993) «Mechanisms of semantic change in grammaticization», ponència presentada al *3rd International Cognitive Linguistic Conference*, Leuven (Bèlgica), 18-23 de juliol, 1993.
- CASTELLÀ, J. M. (1992) *De la frase al text. Teories de l'ús lingüístic*, Barcelona, Empúries.
- CHOMSKY N. & H. LASNIK (1977) «Filters and Control», *Linguistic Inquiry* 8, 425-504.
- CUENCA, M. J. (1994) «Aproximació sintàctico-pragmàtica a les *question-tags* en català», *X Col·loqui de Llengua i Literatura Catalanes*, Frankfurt, 18-15 de setembre de 1994.
- CUENCA, M. J. (en preparació) *Les categories gramaticals. Una proposta de definició sintàctico-discursiva*.
- DCVB, *Diccionari Català-Valencià-Balear*, A. M. Alcover & F. de B. Moll.
- DECLC, *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*, Joan Coromines, Barcelona, Curial.
- DLC, *Diccionari de la llengua catalana*, Barcelona, Enciclopèdia Catalana.
- ESPINAL, M. T. (1980) ««Tu rai!» Observacions sobre un mot frase anafòric», *Els Marges* 18/19, 102-108.
- (1986) «Els mots connectors: entorn de rai», *Els Marges* 35, 21-42.
- (1993) «Two squibs on modality and negation», *Catalan Working Papers in Linguistics*, 3.1, 113-138.

- Etymologisches Wörterbuch des Deutschen*, Berlin, Akademie Verlag, 1989, v. *gelten*.
- FABRA, P. (1918) *Gramàtica catalana*, Barcelona, Aqua, 1981.
- (1956) *Gramàtica catalana*, Barcelona, Teide.
- FILLMORE, Ch. J. (1983) «Syntactic intrusion and the notion of grammatical construction», *Proceedings of the 11th Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society*.
- FILLMORE, Ch. J., KAY, P. & M. C. O'CONNOR (1988) «Regularity and idiomaticity in grammatical constructions: the case of *let alone*», *Language* 64. 3, 501-538.
- GUMPERZ, J. J. (1982) *Discourse Strategies*, Cambridge, Cambridge University Press.
- HAEGEMAN, L. (1991) *Introduction to Government and Binding Theory*, Cambridge, Basil Blackwell [Trad. cat., Barcelona, Enciclopèdia Catalana, 1993].
- HALLIDAY, M. A. K. (1985) *An Introduction to Functional Grammar*, London, Arnold.
- HEINE, B., CLAUDI, U. & F. HÜNNEMEYER (1991) *Grammaticalization: a Conceptual Framework*, Chicago, University of Chicago Press.
- HERNANZ, M. Ll. (1978) «Oracions i fragments: vers una definició conjunta», *Els Marges* 13, 88-102.
- (1979) «Oracions i fragments: solució transformacional o interpretativa», *Els Marges* 15, 81-93.
- HOLMES, J. (1982) «The functions of question tags», *English Language Research Journal* 3, 40-65.
- HOPPER, P & E. C. TRAUGOTT (1993) *Grammaticalization*, Cambridge, Cambridge University Press.
- HUALDE, J. I. (1992) *Catalan*, London, Routledge.
- KAY, P. (1987) «Even», Berkeley, UCB Cognitive Science Program.
- LAKOFF, G. (1987) *Women, Fire and Dangerous Things. What Categories Reveal about the Mind*, Chicago, University of Chicago Press.
- NATTINGER, J. R. & J. S. DECARRICO (1992) *Lexical Phrases and Language Teaching*, Oxford, Oxford University Press.
- NORRICK, N. R. (1993) «Invariant tags and evidentiality in conversation», Comunicació presentada al *3rd International Cognitive Linguistic Conference*, Leuven (Bèlgica), 18-23 de juliol, 1993.
- RUAIX, J. (1975) *El català en fixes*, vol. 2, Barcelona, Mojà.
- SOLÀ, J. (1990) «Sobre la partícula *rai* i els tòpics», *Caplletra*, 8, 55-68.
- SPERBER, D. & D. WILSON (1986) *Relevance: Communication and Cognition*, Cambridge (Mass.), Cambridge University Press.